

AZ ELŐBÚJÁS TEGNAPJA

1909-ben, egy meleg nyári napon Edward Morgan Forster elképesztő bejegyzést ír a naplójába. Ekkor már harmincéves, három sikeres regény szerzője, és Anglia egyik legígéretesebb írója. Azt írja, most értette meg, hogyan lesz a gyerek. Ed-dig azt hitte, hogy a férfi a hasát a nő hasához szorítja, és felmelegíti őt.

Forster szinte felfoghatatlan ártatlansága 1978-ben vált ismertté, amikor PN Furbank kiadta idősebb barátjának – akit élete oroszlánrészében basáskodó anyja tartott érzelmi sivárságban – egyszerre lebilincselő és részletes, kétkötetes életrajzát (*E. M. Forster: Egy élet*).

Furbank műve a barátja naplóira épült. A naplók maguk azonban csak most, negyvenhárom évvel később váltak elérhetővé a nagyközönség számára: *E. M. Forster naplói* (Pickering and Chatto). A szerkesztés Philip Gardner munkája.

Nem kell ahhoz Kíváncsi Fán csinálni, akinek kéjes örömet okoz a mások magánéletének legintimebb részleteiben való vájkálás, hogy rávessük magunkat erre a nyolcszáznyolcvan oldalnyi magas oktánszámú prózára. Aki már olvasott egyet is Forster elegáns regényei közül, vagy magával ragadták a megfilmesítések – *Út Indiába* (1984), *Szoba kilátással* (1985), *Maurice* (1987) vagy a *Szellem a házban* (1992) –, annak öröme telik majd ennek az enyhén szólva különc írónak tapintatlanul őszinte naplóiban. Nem utolsósorban azért, mert világosan kiderül belőlük, hogyan béklyózta meg az edwardianus angol társadalom értéktétele az emberi szabadságot, megakadályozva a ne-

mi orientációnak megfelelő életet, elvégre egy homoszexuális férfi azt kockáztatta, hogy kizárják a társasági életből, vagy akár börtönbe csukják.

Forster 1879-ben született, és egy tehetős, konzervatív családban nőtt fel. Az apja még Morgan első születésnapja előtt elhunyt. Morgant az anyja nevelte, akinek sokat segítettek a barátnői. Ezek a férfigyűlölő hölgyek „törékeny palántaként” bántak Forsterrel. „Elbűvölő kislánynak” tartották, ő csipkegallért viselt, és vállig ért a haja. A hímveszőjét megtanulta „csúnyának” nevezni.

Forster ebben a túlzóan anyáskodó világban tanult a legtöbbet a társadalmi osztályokról, a sznobériáról, a különféle hanghordozásokról, a felsőközéposztály szokásairól és manírjairól. Fontos leckék ezek egy majdani író számára. Ezzel szemben elzárták előle a tudást a világ és a nemi szervek működéséről. Harmincéves korára még egy napot sem dolgozott, nem volt pénzfogalma, a teste még ártatlan volt, és saját társadalmi osztályán kívül alig találkozott bárkivel is.

Forster kötelességtudó fiúgyermekként élt az anyjával a London melletti Weybridge-ben. Zongorázott, csendes sétákat tett, olvasott, írt. Fenntartotta a jelentéktelenség és ambícióhiány pózát. Kiváló állcának bizonyult, amely mögött lehetősége nyílt békében írni anélkül, hogy bárki is komolyan vegye. 1910 után azonban mindez megváltozott, mivel megjelent a *Szellem a házban*, amelyben az áthághatatlan osztálykülönbségeket ábrázolta. Ez a regény hozta el neki a nagy, nyilvános áttörést.

Forster cambridge-i diákévei alatt ébredt rá, hogy homoszexuális. De míg a barátai, Maynard Keynes,

Bertrand Russell és Lytton Strachney minden további nélkül ágyba bújtak egymással, Forster igyekezett leplezni hajlamát. Megelégedett az ábrándozással, és hogy vágyakozó pillantásokkal mérje végig a szép testű munkásokat.

Forster ügyelt rá, hogy műveiben kerülje a homoszexualitás témáját. A *Maurice* az egyetlen kivétel, amelyet 1913-ban írt, de csak halála után, ötvennyolc évvel később jelent meg. Ebben a könyvben azt járja körül, hogyan festene ideális esetben két férfi kapcsolata, bár neki magának ekkor még nem volt fizikai tapasztalata ezen a téren. Az ilyen párkapcsolatot forradalomnak írja le, a szexet misztériumnak, a gyengédséget vallásnak. Ezek az összetevők azonban rossz művészi hatást értek el. A regényre ráadásul rányomja bélyegét a nehezen emészthető érzélgősség.

A többi regényében állandóan metaforákat keresett, amelyekkel leplezhette nemi hajlamát. Ez, és hogy meg nem tapasztalt élményekről írt, kölcsönzi prózájának az intenzitást és feszítőerőt.

Forster könyvei azt járják körül, hogyan rázhatja le magáról az ember az örökségét és a hagyományokat, a polgári lét konvencióit. Éleslátással, de nem élesen fogalmazva ábrázol egy sznobériával, kötelességekkel, szigorral, engedelmisséggel és délutáni teázással teli világot. A társadalmi életről tett szellemes megfigyelések, a romantikus képzelgés és a helyzetkomikum elejével világít be az emberi kapcsolatok útvesztőjébe az angol felsőközéposztályban. A különös titokzatossággal felruházott aprólékos realizmus mestere volt. Ha

Anglia minden szalonja és főúri otthona egyszer csak a lángok martalékává vált volna, Forster regényeinek a segítségével újra lehetne építeni őket.

Kevés kortárs angol szerzőt olvastak és vitattak meg annyit, mint őt. Könyveit a fülbemászó és megtévesztően egyszerű nyelvezet, a társadalmi komédia és ironikus hangnem tette évtizedekig népszerűvé. És nem utolsósorban, hogy teljes mértékben uralta az írói mesterség fogásait és titkait. Tudta, hogy sok részlettel kell szolgálnia, amikor nem történik semmi, de kevéssel, amikor beindul a cselekmény. Az olvasót így szippantja legbiztosabban magába az elbeszélés. A leginkább azonban az tette őt kedvelt mesélővé, hogy szerette a regénybeli alakjait, és képes volt őket bonyolultnak, ellentmondásosnak, hihetőnek és nem ritkán szerethetőnek teremteni.

Forster életét végigkísérő dilemmáját mégiscsak az okozta, hogy egyenlő feltételekkel akart közeledni másokhoz, miközben óriási mértékben kötötték őt az osztályából és nemzetiségéből adódó társas konvenciók.

Forster 1911-ben megismerkedett egy szép és fiatal indiai fiúval, Syed Masooddal, és beleszeretett. Egy őszinte pillanatában megvallotta a szerelmét, de Masood barátságosan visszautasította. Egész életükben barátok maradtak, és Masood elcsalta Forstert Indiába, ami az író életének fordulópontja lett. Látogatása ebbe a hatalmas országba ihlette az *Út Indiába* (1924) című klasszikus regényt a gyarmatosításról és a faji szembenállásokról.

Forster az indiai út után visszaköltözött bálványozott, de zsarnoki anyjához, ugyanis mint mondta, ha kapott feladatot az élettől, akkor az az anyjáról való gondoskodás volt. Az anyja kilencvenhat évet élt, haláláig együtt laktak. De külföldön – 1915-ben egy hosszabb egyiptomi tartózkodás során és 1921-ben, második indiai útján – Forster szabadabban élhetett, távol a szigorú anyai tekintettől.

Forster Alexandriában élte át először igazán a szerelmet. Egy villamoskalauzzal folytatott intim kapcsolat felnyitotta a szemét, miszerint a futó nemi kalandok kevésbé fontosak, mint egy szerető férfi, aki a karjába akarja zárni őt.

Az anyja árgus szeme ellenére több szeretőre is szert tett, akik a növendékeinek adták ki magukat. Volt köztük buszsofőr, tengerész, több rendőr, néhány éjjeliőr, egy ablaktisztító és egy bűnöző elem. Így lépte át az osztályok között húzódo határokat, ami akkoriban szokatlan volt Angliában. Leghosszabban tartó szerelmi viszonyát Bob Buckinghamgel, egy rendőrrel folytatta, kapcsolatuk 1930-tól 1970-ig tartott. Bob aztán elvette Mayt, aki Forster legjobb barátnője lett. Forster lett gyermekük keresztapja, és a pár elkísérte az írókat az útjaira. A naplóból kiderül, hogy nagyon szeretett vendégségbe menni hozzájuk. Ugyanis ott önmaga lehetett. Mellesleg az ő házukban halt meg 1970-ben.

1924 után Forster elnémult. Nem született több regény. Teltek az évek, és a nemi hajlama lett számára az elsődleges az életben. Kettős életet élt, mint homoszexuális férfi. A kor és a saját jelleme nem enge-

dett mást. Így aztán írni sem tudott róla, és ez lebénytotta a képzelőerejét. Ráadásul tisztában volt vele, hogy túlságosan érzélgőssé vagy vulgárisává válik, ha megpróbálja a számára legfontosabbat ábrázolni. Erről tanúskodik a halála után kiadott kötet, *Az eljövendő élet*. Nyolc pornográf novellából áll, melyek azzal a céllal íródtak, hogy a szerző izgalomba hozza magát.

„Híresebb író lehettem volna, de a szex nem engedte”, írja a naplóban. Mások másképp fogalmaztak. Nevezetesen: Forster idegesítő hadakozása az ellen, hogy a nagyok közé sorolódjon, hozta el neki a halhatatlanságot.

Miután Forster felhagyott a regényírással, a barátságot állította előtérbe. Az alkotás magánya helyett naponta összejárt a barátaival. Az összes jó nevű klubban tag volt, a társasági élet középpontjába került, és Cambridge és Bloomsbury hangadó értelmiségeivel egyaránt barátkozott. A fiatalok között is szép számmal voltak barátai, és népszerű felolvasó volt Cambridge-ben. Az anyja halála után, 1946-ban tiszteletbeli tagja lett a King's College-nak, és szolgálati lakást kapott a közelben. Az egész világról zárandokoltak el hozzá emberek, hogy a lábánál ülhessenek.

Míg sok angol értelmiségi a kommunizmus bűvkörébe került, Forster továbbra sem szimpatizált egyetlen izmussal vagy szervezettel sem. Kritikával illetve mindazt, amit a liberális hagyomány gyengeségeinek látott. Nézetei a szabadságot, osztályt, fajt és demokráciát érintő kérdésekben élesen elvált a közgondolkodástól. Számtalan csodálója volt, és Anglia etikai mércéjének tartották őt.

Forster szerényebb színben tüntette fel saját magát. A naplójában így ír önmagáról: „Híres, gazdag, boldogtalan, csúnya: hatalmas vörös orr, sápadt varangyarc. Igen szőrös végbélnyílás, melyből kiveszett már csaknem minden nemi vágy.” ■ ■ ■

Papalczy Péter fordítása

Gabi Gleichmann: 1954-ben született Budapesten. Tízévesen szülei Svédországba költözött, ahol később filozófiát és irodalmat tanult. A 90-es években prominens kulturális újságíróként dolgozott, majd négy éven át (1990–94) a svéd PEN elnöke volt. Jelenleg feleségével és fiaival Norvégiában él, irodalomkritikus és az Agora Kiadó vezetője, többek között Nádas Péter és Esterházy Péter műveit jelenteti meg norvég nyelven. Első regénye, *A halhatatlanság elixírje* (Athenaem) hetek alatt bestseller lett, több mint 14 országban jelenik meg a norvég kiadást követően.

Papalczy Péter (Budapest, 1972): informatikusként, majd filológusként végzett a Budapesti Műszaki Egyetemen, illetve az ELTE-n. 2003 óta jelennek meg regényfordításai angolból és svédből. 2012 óta a Magyar Műfordítók Egyesületének elnöke.